הלכה · משנה תורה · מפרשים · מגיד משנה · ספר נזיקין

מגיד משנה על משנה תורה, הלכות חובל ומזיק

רבנו וידאל די טולוזא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגיד משנה על משנה תורה, הלכות חובל ומזיק

רבנו וידאל די טולוזא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגיד-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-חובל-ומזיק/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ד 6
הלכה ה 6
הלכה ז 6
הלכה ח 6
הלכה ט 6
הלכה י 6
הלכה יא 6
הלכה יב 7
הלכה יג 7
הלכה יד 7
הלכה טו 7
הלכה טז 7
הלכה יז 8
הלכה יח 8
הלכה יט 8
פרק ב 8
הלכה א 8
הלכה ב 8
הלכה ג 9
הלכה ד 9
הלכה ה 9
הלכה ו 9
הלכה ז 9
הלכה ח 9
הלכה ט 10
הלכה י 10
הלכה יא 10
הלכה יב 10
הלכה יג 10
הלכה יד 11
הלכה טו 11
הלכה טז 11
הלכה יז 11
הלכה יח 11
הלכה יט 11
הלכה כ 12
פרק ג 12
הלכה א 12
הלכה ב 12
הלכה ג 12
הלכה ד 12
הלכה ה 13
הלכה ז 13
הלכה ח 13
הלכה ט 13
הלכה י 13
הלכה יא 14
פרק ד 14
הלכה א 14
הלכה ב 14
הלכה ג 14
הלכה ד 14
הלכה ו 15
הלכה ז 15
הלכה ח 15
הלכה ט 15
הלכה י 15
הלכה יא 16
הלכה יב 16

הלכה יג 16
הלכה יד 16
הלכה טו 17
הלכה טז 17
הלכה יז 17
הלכה יח 17
הלכה יט 17
הלכה כ 18
הלכה כא 18
הלכה כב 18
פרק ה 18
הלכה א 18
הלכה ב 18
הלכה ג 18
הלכה ד 18
הלכה ה 19
הלכה ו 19
הלכה ט 20
הלכה י 20
הלכה יא 20
הלכה יב 20
הלכה יג 20
פרק ו 20
הלכה א 20
הלכה ג 21
הלכה ד 21
הלכה ה 21
הלכה ו 21
הלכה ח 21
הלכה ט 21
הלכה י 22
הלכה יא 22
הלכה יב 22
הלכה יג 22
הלכה יד 22
הלכה טו 22
הלכה טז 22
פרק ז 23
הלכה א 23
הלכה ב 23
הלכה ג 23
הלכה ד 23
הלכה ו 24
הלכה ח 24
הלכה ט 25
הלכה י 25
הלכה יא 25
הלכה יב 25
הלכה יג 26
הלכה טו 26
הלכה טז 26
הלכה יז 26
הלכה יח 26
הלכה יט 27
פרק ח 27
הלכה א 27
הלכה ב 27
הלכה ה 27
הלכה ו 27
הלכה ז 28
הלכה ח 28
הלכה ט 28
הלכה י 28
הלכה יא 28

הלכה יב 29
הלכה טו 29

פרק א

הלכה א

החובל בחבירו חייב לשלם וכו'. בב"ק משנה בהחובל (דף פ"ג:):

וחמשה דברים אלו כולם משתלמים מן היפה. פירוש שאם בא להגבותו קרקע נותן לו מן היפה אבל כשהוא מגבה לו מן המטלטלין אפילו סובין מיטב הוא ולוקחן ואינו טורף קרקע כמו שנתבאר פ"ח מהלכות נזקי ממון והדין מבואר ריש פרק קמא דב"ק (דף כ') דאמר כולן כאבות הן לשלם ממיטב:

הלכה ב

נזק כיצד שאם קטע וכו'. משנה בהחובל:

מפי השמועה וכו' והרי הוא אומר ולא תקחו כופר. ברייתא שם:

הלכה ד

(ג-ד)

זה שנאמר וכו' ולא תחוס עינך. בספרי:

הלכה ה

ומנין שזה שנאמר באיברים עין וכו'. מימרא בהחובל (דף פ"ד):

הלכה ז

ומנין שמזיק בחבירו חייב בצער. מפורש באלו נערות (דף ל"ב:) שאונס משלם הצער מיהו לא יליף לה מתחת אשר ענה שהרי הוא משלם הצער לבד החמשים כסף שנותן תחת אשר ענה, ובהחובל יליף לה פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק. ותימה מרבינו ז"ל למה למדה מאונס שהוא דבר קצוב וצ"ע:

הלכה ח

ומנין שהוא חייב בשבת וכו'. מפורש בהחובל:

הלכה ט

ומנין שהוא חייב בבושת וכו'. שם בהחובל ובכיצד הרגל:

הלכה י

אינו חייב על הבושת וכו'. משנה בהחובל (דף פ"ו:) ומפורש בכיצד הרגל (דף כ"ז) דישן שבייש פטור:

הלכה יא

אדם מועד לעולם וכו'. בכיצד הרגל (בבא קמא דף כ"ו) במשנה:

במה דברים אמורים שהישן חייב וכו'. ירושלמי זה לשונו מתני' כשהיו שניהם ישנים אבל אם היה האחד ישן ובא חבירו וישן אצלו זה שבא לישן אצלו הוא המועד:

הלכה יב

מי שנפל מן הגג ברוח מצויה. דע ששלשה חלקים הם. כל זמן שיש בדבר פשיעה גמורה וזה רוח מצויה אבל הוא שלא בכוונה חייב בארבעה דברים ופטור מן הבושת. לא היה שם פשיעה וג"כ לא נעשה באונס גמור חייב על הנזק ופטור מן השאר וזה רוח שאינה מצויה. באונס גמור כתבו המפרשים ז"ל שהוא פטור וכן יתבאר לפנינו בבבא דהמזיק את חבירו. ודיני הרב ז"ל בזאת הבבא מימרא כלשונה שם בסוף כיצד הרגל (דף כ"ז). **ומה שכתב ואם נתהפך**. פירש"י לאחר שהתחיל ליפול שנתכוון ליפול על האדם להזיקו להנאתו חייב על הבושת ואע"פ שלא נתכוון משום בושתו:

הלכה יג

שנים שחבלו באחד כאחד וכו'. .

הלכה יד

המתכוין לבייש את הקטן וכו'. מפורש שם בהחובל (דף פ"ו):
נתכוון לבייש את העבד וכו'. באותה ברייתא בהחובל:

הלכה טו

היתה אבן מונחת לו וכו'. מימרא פשוטה בכיצד הרגל (דף כ"ו:):
וכן אם נתכוון וכו'. באותה מימרא שם:
או שהזיק וכו'. משנה וסוגיא דגמרא שם:

הלכה טז

המזיק את חבירו בכוונה ואפילו נכנס לרשות חבירו וכו'. מימרא מפורשת פרק שור שנגח את הפרה (בבא קמא דף מ"ח) ובהלכות:
אבל אם הוזק זה הנכנס וכו'. גם זה שם ופירשו בגמרא אמר רבא נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות והזיק [את בעה"ב או בעה"ב הוזק בו חייב הזיקו] בעל הבית פטור אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה (אפילו) הזיקו בעל הבית חייב וכו' ואזדו לטעמייהו דאמר רבא ואיתימא רב פפא שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין הוזקו [זה בזה] פטורין טעמא דשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות שברשות פטור שלא ברשות חייב. ורש"י ז"ל פירש הזיקו בידים זה את זה ואפילו שלא במתכוין חייבין דבניזקין לא שני לן בין מתכוין לשאין מתכוין והא דתנן בהמניח את הכד שנים שהיו מהלכין ברה"ר והזיקו

זה את זה פטורין ההוא הזיקו הוזקו הוא ולא דק בלישניה ע"כ. ומה שאמרו ברשות פטור אמרו בין היזקא דבידים בין בהיזקא דממילא בלא ידע ליה ובמקום ידע ליה כתב רבינו ז"ל בכוונה. ועוד יתבאר פרק ו' וממה שאמרו הוזק זה וזה פטורין דקדקו שאונסין גמורין פטור בהם אף בנזיקין כמו שכתבתי למעלה:

שניהם ברשות וכו'. כבר נתפרש בסמוך:

הלכה יז

המבקע עצים וכו'. משנה בהמניח את הכד (דף ל"ב):

או שנכנס לחנותו של נגר בין ברשות בין שלא ברשות. ברייתא שם:

ומה שכתב שלא ברשות. פסק כלישנא בתרא דרבי יוסי בר חנינא גבי הך ברייתא. ויש מפרשים שלא ברשות אבל יודע בו הוא כההיא דלעיל, ויש מי שפירש אע"ג דלא ידע ביה שאני נגר שהכל רגילין ליכנס אצל האומנין והוה ליה שלא ברשות כברשות:

הלכה יח

כשם שאומדין למיתה כך אומדין לנזקין. בעיא דאיפשיטא פרק החובל (בבא קמא דף צ"א) בפירוש:

אבל חייב הוא בבושת וכו'. פשוט הוא.

ומ"ש רקק בגוף חבירו. שם מפורש משנה וגמרא (דף צ' וצ"א):

ואם אבד החפץ וכו'. אינו מבואר בגמרא אבל נכון הוא מן הטענה שכתב הר"א ז"ל:

הלכה יט

הברזל אין לו אומד וכו'. מפורש באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף ע"ו:) לענין מיתה וכ"ש לענין ניזקין ודוקא כעין מחט שהיא חדה אבל אם לא הזיק אלא מחמת משקל שאינו מחודד כלל אומדין אותו כשאר דברים כמו שמפורש שם ונתבאר פ"ג מהלכות רוצח:

הזורק אבן ולאחר וכו'. מחלוקות שונות פרק המניח את הכד (דף ל"ג) ופסק כפסק ההלכות שם:

פרק ב

הלכה א

החובל בחבירו חבלה וכו'. מפורש בהחובל (ב"ק דף פ"ג:):

הלכה ב

כיצד קטע את ידו וכו'. משנה שם:

הכהו על ידו וצבתה וכו'. פסק כרבא ובהלכות בהחובל (דף פ"ה:):

הכהו על ראשו וכו'. פשוט הוא כשאין כאן שבת דאינו בטל ממלאכתו ונזק לא חשבינן לא בהא ולא בההיא דלעיל דכיון דסופו לחזור אין לו נזק אע"ג דאי מזדבן השתא היה נגרע מערכו כדאיתא בגמרא התם:

הכהו במקום שאינו נראה וכו'. כתב הר"א ז"ל א"א שלא במקום רואים ע"כ. סובר הראב"ד ז"ל שאם היו שם רבים יש לו בושת והדין עמו דלא גרע מרקק בגופו. ונ"ל שגם זה דעת הרב ז"ל שבבא זו שלא במקום רואים היא וסתם הרב ז"ל דפשיטא הוא שאם היו שם רבים יש לו בושת והדין הוא בירושלמי והביאו בהלכות:

הכהו במטפחת וכו'. באותו ירושלמי וכתב זה תחת טומוס האמור שם, פי' שהוא מכה קלה מאד ואין לו לבד בושת. וכתב הר"א ז"ל א"א במקום רואים. וגם זה נכון:

הלכה ג

כוואהו בשפוד וכו'. משנה (דף פ"ג:) וגמרא (דף פ"ד:) בהחובל וגם זה שלא במקום רואים דאי במקום רואים חייב בושת:

השקהו סם וכו'. סוגיא דגמרא שם:

אסרו בחדר וכו'. באותה סוגיא שם:

הלכה ד

המגלח שיער ראש של חבירו וכו'. מפורש בסוגיא (דף פ"ה) ואליבא דרבא דלעיל כיון דסופו לחזור:

גלחו בסם וכו'. מפורש באותה סוגיא שם בפירוש:

הלכה ה

הא למדת וכו'. מזו דשיער נלמד בפירוש:

הלכה ו

אפילו חסרה כשערה וכו' אינו חוזר אלא צלקת. פירוש צלקת הוא שחיתה המכה אלא שלעולם הרושם ניכר שאינו חוזר כמות שהיה וכדאמרינן פרק שמונה שרצים (שבת דף ק"ז ע"ב) בחבורה שאינה חוזרת. וההיא סוגיא דהחובל בבתו צריך עיון דמשמע דלאו בכל מקום משלם נזק אלא במקום הנראה כגון פנים:

הלכה ז

המבעית את חבירו. מפורש בפ' הכונס צאן לדיר ועיקר הדבר בפ' החובל (צ"א):

אחזו ותקע באזנו וכו'. שם בהחובל בפירוש:

הלכה ח

יראה לי שהנחבל שאמר וכו'. טענה נכונה היא זו:

הלכה ט

כמה הוא הצער וכו' הכל לפי הניזק וכו'. מפורש שם בהחובל (דף פ"ג ע"ב) משנה אומדין כמה אדם כיוצא בזה וכו':

הלכה י

כיצד משערין הצער וכו'. מפורש שם בגמרא (דף פ"ה ע"ב):

הלכה יא

נותן לו דמי שבתו. פסק כרבא דלעיל וכן בהלכות.

ומה שכתב כפועל בטל של אותה מלאכה וכו'. כבר ביארתי בפרק י"ב מהלכות גזילה ואבידה ודעתו כאן כדעת ההלכות:

ואם חסרו אבר וכו'. מפורש שם בגמרא:

וכן אם קטע רגלו וכו'. באותה מימרא שם:

סימא את עינו וכו'. שם וכתב הרשב"א סימא את עינו ודוקא כשסמא שתי עיניו אבל עינו אחת ראוי לכל מלאכה עכ"ל:

הלכה יב

הכה את חבירו על אזנו וכו'. מפורש שם חרשו נותן לו דמי כולו:

הלכה יג

סימא את עינו ולא אמדוהו וכו'. מתוך לשון רבינו ז"ל נראה שמ"ש נותן לו דמי כולו אינו למעט צער וריפוי ובשת דכל אחת אלא למעט הנזק והשבת דכיון דנותן לו דמי כולו אין אומדין הנזקין מוחלקין אלא הרי הכל בכלל האחרון אלא שיקשה לזה הגירסא הכתובה במקצת ספרים לפיכך פירשו בתוספות דאע"ג דצער ובושת וריפוי יהיב ליה לא שיימינן כולהו בהדי הדדי ונפקא מינה שהשומא שנעשית על כולן ביחד אינו עולה כל כך כשומא שעושין לכל אחת בפני עצמה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ועיקר ואפשר שאף זה דעת רבינו ז"ל וזו בעיא בהחובל ואמר את"ל כיון דלא אמדוהו יהיב ליה דמי כולו ונפיק ופסיק כאת"ל וכן דרך רבינו בגמרא:

אמדוהו לכל נזק וכו'. זו בעיא דלא איפשיטא שם.

ומה שכתב אלא דמי כולו בלבד ואם תפש הניזק דמי כל אבר ואבר ודמי כולו אין מוציאין מידו. ודאי אם דעת הרב במ"ש דמי כל אבר דמי כל נזק אין דמי כולו האמור ראשון כדמי כולו שני שאילו הראשון דמי כולו כמו שהיה בריא בטרם שחבל בו כלל והאחרון דמי כולו אחר שנגרעו דמיו מחסרון עינו וידו ורגלו דודאי אם תפס דמי האיברים ודמי כולו כמו שהיה בריא ודאי מפקינן מיניה ואם תאמר א"כ הכל עולה

לחשבון אחד לא היא דחילוק יש בין שומא אחת לשומות הרבה כדאמרינן לעיל ודברי הר"א ז"ל בהשגות מן המתמיהין דפשיטא דכל צער ובושת דכל חד יהיב וכ"כ בתוס' והרשב"א ז"ל כמ"ש למעלה:

הלכה יד

כיצד משערין הריפוי וכו'. ברייתא שם בהחובל וכולן אומדין אותם ונותנין לו מיד ואיתא בהלכות:

הלכה טו

היה מתגלגל וכו' וכן אם הבריא וכו'. באותה ברייתא שם:

הלכה טז

במה דברים אמורים בשרצה המזיק וכו'. יצא לו זה לרבינו מן אותה סוגיא דאמר בריש פירקא (דף פ"ה) אי א"ל פי' ניזק למזיק קוץ לי מיקץ ואנא מסינא נפשאי א"ל פשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק וכבר הביאה הרב בסמוך אלא דקשה לי דאי מההיא יתן על ידי ב"ד ודי לו בכך כמ"ש הרב בסמוך ונראה שזה הדבר פשוט אצל הרב דע"כ לא אמרינן נותנין לו מיד אלא כדי שאם היה מתגלגל והולך לא יתחייב יותר מן האומד אבל אם רצה המזיק לתת דבר יום ביומו ואם יתרפא קל מהרה ירויח ואם יאחר יפסיד ודאי שומעין לו שהרי אינו חייב לו אלא ברפואתו ושבתו והרי הוא נותן ונכון הוא:

הלכה יז

אמר לו הניזק וכו'. זו היא הסוגיא שהבאתי למעלה:

הלכה יח

אמר לו המזיק וכו'. באותה סוגיא:

הלכה יט

הרי שלא פסק וכו' עלו צמחין. מזה יצא לרבינו גם כן מה שכתב למעלה שאם רצה המזיק אין שם אומד שאם בהכרח יש שם אומד תיכף יתן לו אומדו ויפטר וכן כתבו המפרשים ז"ל דכשאמדוהו נותן לו אומדו ונפטר ודברי הרב בעלו לו צמחים מחמת מכה משנה שלימה ודברי הכל:

עלו בו צמחין שלא מחמת מכה חייב לרפאותו ואינו נותן לו דמי שבתו. שנינו במשנה (דף פ"ג) עלו בו צמחים אם מחמת מכה חייב שלא מחמת מכה פטור והוא סתם משנה וגרסינן בגמרא (דף פ"ה) תנו רבנן עלו בו צמחים מחמת מכה ונסתרה חייב לרפאותו וליתן לו שבתו שלא מחמת מכה אין חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו ור' יהודה פליג (בריפוי) [בשבת] דמחמת מכה ואמר דפטור ורבנן בתראי אמרי באותה

ברייתא דאפילו (בשבת) [בריפוי] דמחמת מכה פטור ואין מי שיסבור דשלא מחמת מכה יהיה חייב בריפוי ובודאי טעות סופר הוא במ"ש כאן בספרי הרב ז"ל חייב לרפאותו ואין חייב לרפאותו הוא עיקר הנוסחא בשלא מחמת מכה:

עבר על דברי רופא וכו'. ברייתא שם:

הלכה כ

כשפוסקין ב"ד וכו' אין נותנין זמן לחבלות. מפורש בגמרא בהחובל (בבא קמא דף צ"א) ומשנה:

פרק ג

הלכה א

כיצד משערין הבושת וכו'. משנה שם (דף פ"ג ע"ב) הכל לפי המבייש והמתבייש:

הלכה ב

המבייש את הערום. דברי הרב במבייש את הערום והחילוקים שכתב הם בפירוש בגמ' (דף פ"ו:) אבל בתוספות כתבו דפשיטא דמבייש את הערום כגון שרק בפניו או שסטרו חייב דבר בושת הוא וסוגיא דגמ' שהביא הרב כשביישו דרך הפשטה והיינו דאקשינן ערום בר בושת הוא כלומר בר בושת הוא בהפשטה בתמיה כיון דאינו לבוש ומי יפשיטנו והלא ערום הוא ועל דרך זה פירשו בית המרחץ בנימוקי הרשב"א ז"ל ודעת רבינו ז"ל כדפירש"י וז"ל ערום בר בשת הוא בתמיה כיון שאינו מקפיד להלוך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בושת (אפילו רוקקין בו או מכין אותו לא יהיה מתבייש) בית המרחץ בני אדם עומדים ערומים שם ואין להם בושת ע"כ בהחובל:

הלכה ג

המבייש את הישן וכו'. משנה שם (דף פ"ז):

ואם מת וכו'. בעיא ולא איפשיטא בגמרא (דף פ"ו:) ויש מי שכתב דאיפשיטא מדאמרינן בפ' אלו הן הנחנקין (פ"ה) אמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב ואומר דלא פשטוה כההיא בהחובל משום דבעי למפשטה ממשנה או מברייתא ולא ממימרא ויש כיוצא בזה בגמרא ומיהו אנן קי"ל כרב ששת דחייב ויש מחליפין הגירסא שם באלו הן הנחנקין ואין להוכיח ממנו כלום:

הלכה ד

המבייש את השוטה פטור והמבייש את החרש חייב. ברייתא שם בהחובל (דף פ"ו:):

המבייש את הגר או העבד חייב וכו'. גר מפורש בסוגיא ודברי הכל. עבד במשנה שם (דף פ"ז) וכת"ק דלא כרבי יהודה:

המבייש את הקטן וכו'. ברייתא וסוגיא שם:

הלכה ה

המבייש את חבירו בדברים או שרקק בבגדיו פטור. מימרות שם (דף צ"א) על המשנה דרקק והגיע בו הרוק:

ואם בייש תלמיד חכם וכו' כבר נפסק הדין וכו'. הכל בירושלמי זה לשונו משום רשב"ל המבייש את הזקן נותן לו דמי בושתו משלם חד בר נש אקפד לרבי יהודא בר חנינא אתא עובדא קומי רבי שמעון בן לקיש קנסיה ליטרא דדהבא. והביאו הרב ז"ל בהלכות ונהגו בו הגאונים ז"ל ולא חילקו בין תלמיד חכם לחבירו:

הלכה ז

אע"פ שהמבייש וכו' ואמרו חכמים וכו'. מפורש בכמה מקומות:

הלכה ח

יש הכאות רבות וכו'. מה שכתב הרב שדמים אלו הן מכל מה שהמזיק חייב חלקו עליו קצת מן המפרשים שפירשו שאינם אלא דמי בושת בלבד ועוד חייב לו בשאר דברים וכן פירש רש"י ז"ל בהמניח את הכד בפירוש:

הלכה ט

וכמה הוא משלם וכו'. לשון הגמרא בהמניח את הכד (דף כ"ז:) לארכובה ג' לבעיטה ה' לסינוקרת שלש עשרה ופירש הרב סינוקרת קבץ אצבעותיו וזה נכון ורש"י ז"ל פירש פירוש אחר:

תקע את חבירו בכפו וכו'. זה כתב בפירוש מה ששנינו במשנה (דף צ') התוקע לחבירו נותן לו סלע אבל יתר המפרשים פירשו בקול באזנו שתקע בו קול גדול ופ"א המכה כנגד אזנו והר"א ז"ל פירש בכפו והדין כתנא קמא דמתניתין דהחובל וכן הלכה כדמוכח פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף ל"ו:):

סטרו וכו'. מפורש במשנה:

סטרו באחורי ידו וכו'. כל זאת הבבא היא במשנה:

הלכה י

כל אלו הסלעים מכסף ארץ ישראל וכו'. מפורש בפרק שור שנגח ד' וה' (בבא קמא דף ל"ו) וידוע שסלע צורי שהוא כסף נקי שהוא שמונה בסלע מדינה ושם אמרו ושל דבריהם כסף מדינה:

הלכה יא

במה דברים אמורים במכובד וכו'. חלוק זה מכל האמורים מתקע חבירו עד כאן מפורש במשנה בהחובל כתנא קמא דרבי עקיבא אבל הג' הראשונים אינם מפורשים אם הם במכובד דוקא ודעת הרב להשוותן ונכון הוא:

פרק ד

הלכה א

הנוגף את האשה וכו'. פרק שור שנגח את הפרה (בבא קמא דף מ"ח מ"ט): **ומה שכתב נזק וצער לאשה** מפורש שם בברייתא ופי' נזק מה שנפחת גופה מחמת המכה ורש"י ז"ל פירש ונזקא דהכא כחבלא דעלמא והדין קצוב בכתובות באותה שמועה שיתבאר למטה ורבינו ז"ל פסק כפשט הברייתא:

הלכה ב

וכמה היא יפה משילדה. פירוש בלא מכה שילדה מאליה שאילו פחת המכה זהו נזק שהוא לאשה:

אם מת הבעל נותנין וכו'. משנה ובריייתא שם:

ואם נגפה אחר מיתת הבעל אף דמי ולדות לאשה וכו'. כתב הר"א ז"ל אמר אברהם אין דבר זה מחוור מן הגמרא וכו'. ובאמת לא מצאתי טענה ברורה לרבינו להסמך עליה והסוגיא שבפרק ארבעה וחמשה אינה מכרעת לאחד מן הצדדים ואפשר שהוא סובר כאשר ישית עליו בעל האשה בזמן שהוא בעולם בשעת נגיפה אבל אם מת לאשה דומיא דאשת גר וצריך עיון:

הלכה ג

היתה נשואה לגר וכו'. מפורש שם בברייתא וגמ' (דף מ"ח):

מת הגר פטור. פי' לפי שאין לו יורשין:

חבל בה וכו'. פסק כרבא שם:

הלכה ד

היתה שפחה או עכו"ם. דעת הרב בזה דשפחה ועכו"ם לא קרינן בה בעל האשה שאין קדושין תופסין בהן ואף על גב דאמרינן פרק ד' וה' (דף מ"ג) התורה זכתה דמי ולדות לבעל ואפילו בא עליה בזנות ה"מ באשה שיש לו בה קדושין הא לאו הכי לא ואמר בירושלמי ר"ע שאל בא על אמו בא על אחותו יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל מי

שהוא ראוי ליקרות בעל יצאו אלו שאין ראויין ליקרות בעל עכ"ל. וכ"ש באלו שאין קרוי בנו לכל דבר וכיון שכן זכתה בהן האשה. זה דעת הרב ז"ל ועיקר:

הלכה ו

(ה-ו)

הנוגף את האשה ויצאו ילדיה וכו' בד"א בשנתכוון לאשה. דעת הרב ז"ל דחייבי מיתות שוגגין פטורין מהתשלומין כדאסיקנא בהדיא באלו נערות וכדתנא דבי חזקיה בזה החלק שאין חילוק בין שוגג למזיד וסובר כרב אדא בר אהבה דאסיק בפרק ד' וה' (דף מ"ב) אנשים שנתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון לאשה יענשו וכרבי דאמר הכין פרק הנשרפין ודלא כתנא דבי חזקיה בזה החלק ואין האחד תלוי בחבירו ואף על גב דרב אדא בר אהבה סבירא ליה כר"ש דאמר נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור רבינו ז"ל כבר פסק כר"ש פ' ד' מהלכות רוצח ונ"ל כי מכאן יצא לו דמדמקשי רב אדא בר אהבה כאן בפרק ד' וה' בפשיטותא על אביי ורבא וסבירא להו כדרבנן דאמרי חייב וכדפירש"י ז"ל אלמא משמע דהלכה כר"ש ותו דמסקנא הכי הוא סתם כרב אדא ואמר כרב חמא דכי אתא מדרומא אייתי מתניתא כוותיה ומ"מ שיטות אחרות יש:

הלכה ז

המכה אביו ואמו וכו'. משנה בהחובל (דף פ"ז) והטעם לפי שמכה אביו ואמו אינו חייב מיתה אלא בחבורה:

אבל אם וכו' או שחבל בשבת וכו'. משנה שם בהחובל:

הלכה ח

והלא החובל מקלקל וכו'. טעם זה למד רבינו מהסוגיא דר"א דאורג (שבת דף ק"ה:) דאמר [ר' אבין] גבי קורע בחמתו האי מתקן הוא דקא עביד נחת רוח ליצרו וכן פסק בפרק שמיני מהלכות שבת דכי אמרינן חובל חייב בצריך לדם לא אמרו בהחובל חבירו דחבירו אפילו אינו צריך חייב מן הטעם הזה שכתב:

הלכה ט

החובל בחבירו וכו'. משנה בהחובל (דף פ"ח):

אע"פ שעבר עבירה שחייב עליה מלקות וכו'. זה מפורש באלו נערות (דף ל"ב) כר"י:

הלכה י

החובל בעבד כנעני וכו'. משנה בהחובל:

חבל בעבד עברי וכו'. משנה שם:

החובל בעבד כנעני וכו'. החיוב במשנה.

ומה שכתב ואפילו ציערו בסם וכו'. מפורש בגיטין פרק קמא (דף י"ב:) וה"ה לכל הדברים שהן של רבו כדאיתא התם וכדפירש רש"י ז"ל ומפורש בירושלמי (הלכה ה') ובהלכות הביאוהו בהחובל:

הלכה יא

כל עבד שיצא לחירות וכו'. זו בעיא דלא איפשיטא בגיטין פרק השולח (גיטין דף מ"ב:) כתבתיה פי"א מהלכות נזקי ממון ופירוש משמע בסוגיא התם דאי אין לו קנס ה"ה דאין לו דמי נזקו דמייתי התם הא דמפיל שן עבד וכו' והר"א ז"ל כתב שיש מי שסובר דבהרשאה גובין:

לפיכך המפיל שן עבדו וכו'. פסק הרב כמאן דאמר עבד היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור ומפורש בגמ' לפ"ז:

ואם תפש אין וכו'. פירוש שתפס מאחרים שחבלו בו או מרבו אין מוציאין מידו דבעיא דלא איפשיטא היא:

הלכה יב

מי שחציו עבד וכו'. לשון הרב כלשון הגמרא שם פ' השולח. ומ"ש הר"א ז"ל בהשגות דלמשנה אחרונה פירוש שאמרו שכופין את רבו לשחררו וכותב שטר על חצי דמיו אין כאן חלוקת ימים וגם הרמב"ן ז"ל אמר כן והעמיד הדין בשפחה וכיוצא בזה כתבתי פי"א מהלכות נזקי ממון גם הרשב"א ז"ל כתב כן ורבינו ז"ל תפס לשון הגמרא:

הלכה יג

החובל בע"ע וכו'. גרסי' בהחובל (דף פ"ז) הקוטע יד עבד עברי של חבירו אביי אמר נותן שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לרב פי' דמי היד לעבד רבא אמר הכל ינתן לעבד וילקח מהן קרקע והרב אוכל פירות ופירש רבינו ז"ל הכל אפי' צער ובושת אבל ריפוי פשיטא שהעבד מתרפא בו אע"פ שסתם הוא ויש מי שפירש הכל אשבת קטנה דהיינו כשומר קישואין ואשבת גדולה דהיינו דמי היד אהנהו בלחוד קאי רבא אבל אצער ובושת לא ודעבד נינהו לגמרי:

הזיקו היזק וכו'. מפורש שם:

הלכה יד

החובל בבת קטנה של אחרים. . אם נזק הפוחת אותה וכו'. פסק כר"י דאמר הכין וכ"כ בהלכות בפירוש:

וכן החובל בבתו משלם לה צער ובושת וריפוי. בהשגות א"א דוקא בושת דחבלות וכו'. ונראה שט"ס הוא במ"ש אינו חייב דמשמע כשבא עליה האב דהא ודאי משנה שלימה

שם באלו נערות (דף ל"ו:) דהבא על בתו פטור לגמרי ואין הטעם משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין אלא מפני שנתחייב בנפשו אבל אינו שלה הוא [עיקר הנוסחא] ר"ל וכשבא עליה אחר שהוא של אב והדין אמת וכבר כתב אותו רבינו בפ"ב מהל' נערה בתולה:

הלכה טו

החובל באשת איש וכו'. דין השבת מפני שמעשה ידיה שלו הן, והריפוי ג"כ מפני שהוא חייב לרפאותה, והצער שלה דצערה לא זכי ליה רחמנא, בושת ונזק פלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן בכתובות ריש פ' מציאת האשה (כתובות דף ס"ה:) ופסק כר' יהודה בן בתירא וכן בהלכות:

הלכה טז

בד"א בשחבלו בה אחרים אבל אם חבל בה וכו'. יש נותנין טעם לדברי הרב ז"ל משום דמדינא בושתה ופגמה שלה כרבנן וע"כ לא קא פליג ר' יהודה בן בתירא אלא משום דאית ליה בושת בבשתה ומצטער בפגמה כדגרסינן בירושלמי ר' אחא בר בון בר כהנא דלא מחסר לה בסתר מפני מה נוטל מפני צערו שנצטער עמה והילכך כשהוא בעצמו חבל בה מפני מה נוטל שהוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו ע"כ בנימוקי הרשב"א ז"ל ויש קצת ראיה ממזיק את אשתו בתשמיש שהוא חייב ולא חילקו:

הלכה יז

והמזיק את אשתו וכו'. בעיא דאיפשיטא בהמניח את הכד (דף ל"ב):

הלכה יח

האשה שחבלה בבעלה וכו'. זאת הבבא כולה מבוארת בסוגי' בפ' החובל (בבא קמא דף פ"ט):

הלכה יט

החובל בבניו וכו'. זאת הבבא ברייתות שם (דף פ"ז:) העלו אותה בסוגיא ומזה יראה דבתו כשהיא סמוכה על שלחנו אם חבל בה פטור דמה לי בת מה לי בן ובפירוש שנינו בברייתא בבניו ובנותיו שלו פטור ואוקימנא לה בסמוכין ולפ"ז מ"ש הרב למעלה החובל בבתו משלם לה בשאינה סמוכה על שולחנו ואפ"ה נזקה דאב דאי בעי מזבין לה וא"ת א"כ לחייב בשבת דהא ודאי מעשה ידיה שלה כיון דאינו מעלה לה מזונות כדאיתא בהדיא בגמרא איכא למימר שהוא זנה כל ימי חוליה ומה שיהיה יתר השבת על מזונותיה הוא שנשאר לאב והכי פריש לה בגמ' זה נ"ל שהוא עולה מן הסוגיא:

הלכה כ
חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה החובל וכו'. משנה שם (דף פ"ז):

הלכה כא
העבד והאשה וכו'. משנה שלימה שם ויהיב טעמא בגמרא (דף פ"ט) אמאי לא מזבנינן כתובתה בטובת הנאה וינתן לניזק ופריק מפני שתחזור ותמחול אצל הבעל ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן להו והוא בהלכות:

הלכה כב
עבדו של אדם כגופו ובהמתו כממונו וכו'. בעיא דאיפשיטא שם ס"פ כיצד הרגל בב"ק (דף כ"ז) ופירשה רבינו כפירש"י ז"ל וכפר"ח ז"ל:

פרק ה

הלכה א
אסור לחבול בין בעצמו וכו'. זה מפורש במשנה ובגמרא בהחובל (דף צ' וצ"א) שאין אדם רשאי לחבול בעצמו:
אלא כל המכה אדם כשר וכו' עובר בלא תעשה. מפורש בכמה מקומות ואיתא באלו נערות (דף ל"ה):

הלכה ב
אפילו להגביה ידו על חבירו אסור וכו'. מימרא בסנהדרין פ' ארבע מיתות (סנהדרין דף נ"ח):

הלכה ג
המכה את חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה וכו'. מפורש באלו נערות:
ואפילו הכה עבד וכו'. הכי אסקינן בהחובל (דף פ"ח) דעבד אחיו הוא במצות והרי הוא כאשה והדין מבואר באלו הן הגולין במכות (דף ח' ט'):
עכו"ם שהכה את וכו'. מימרא בסנהדרין פרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נ"ח:):

הלכה ד
קנס קנסו חכמים וכו'. כתב הר"א ז"ל א"א לא היה קנס וכו'. ודעת רבינו שהוא קנס שאין לך עדות מתקיימת בלא ראייה ובלא ידיעה ברורה בזה העדות ולא נפקא לן מידי לענין דינא:
כיצד היו שני עדים וכו'. פירוש ידו רשותו ומשנה היא בפרק כל הנשבעין (סנהדרין דף מ"ד) בשבועות כת"ק:

הלכה ה

במה דברים אמורים כשהיתה וכו'. מימרא שם (דף מ"ו:) בגמרא. **ומה שכתב נשיכה בין כתפיו** דוקא נשיכה שאי אפשר לתלות שבכותל נתחכך וחבל בעצמו הא לאו הכי תלינן ויהיה נוטל בשבועה בדוקא כדאיתא בגמרא בהדיא:

הלכה ו

הודה שחבל וכו' משלם חמשה דברים שהרי העדים וכו'. דעת הרב ז"ל שאין זה מודה בקנס כיון שיש שם עדים כפי מה שהתבאר בהל' גניבה פ"ג וכן דעת רבו רבינו יהוסף אבן מיגש ז"ל שם בפירושיו:

אבל אם לא היו עדים וכו' פטור מנזק ומן הצער וחייב בבושת ושבת וריפוי. כתב הר"א ז"ל א"א לא ידעתי למה פטור מאלו וכו'. לא הכריע הרב הדבר ואני תמה בדבריו שהרי בפ"ק דב"ק (דף ד':) גרסינן תני ר' אושעיא י"ג אבות נזיקין ד' שומרים וחמשה דברים אלו וארבעה אבות השנויים שם במשנה ור' חייא תני כ"ד וקא חשיב תשלומי כפל וכו' ואקשינן רבי אושעיא אמאי לא תני הני ואמר בממונא קא מיירי בקנסא לא קא מיירי נראה בכאן שכל אלו הדברים ממון בפירוש ועוד שם מזו הסוגיא האונס והמפתה דממונא נינהו ליתני ופריק מאי היא אי צער תנא לה וכו' אי פגם היינו נזק מאי אית לך למימר קנסא בקנסא לא קא מיירי גם זה נראה מבואר וגרסינן בהחובל אדם באדם ואדם בשור דממונא הוא ליעביד שליחותייהו הקשו על התירוץ שעשו כי עבדינן שליחותייהו בממונא בקנסא לא קא עבדינן מאדם באדם. וי"ל בזו דאגב דברים שהזכיר הרב שהן ממון קא פריך וע"ק שהרי שנינו באלו נערות (דף מ"א) האומר פתיתי בתו של פלוני משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ופגם היינו נזק דהכי אמר התם (דף מ':) פגם רואים כמה אדם רוצה ליתן ליקח שפחה לעבדו (שיש לו קורת רוח ממנו) בין בעולה לבתולה וזהו נזק ומפורש בסוגיא דלעיל שהבאתי פגם היינו נזק וכיוצא בזה שנינו בשבועת הפקדון (דף ל"ו:) אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו משלם בשת ופגם ע"פ עצמו קשה מזה שרבינו ז"ל עצמו כתב פ"ב מה' נערה בתולה לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס אלא בושת ופגם וצער משלם ע"פ עצמו ונכפל זה שם ג' פעמים וסוף דבר איני רואה מקום ישען בו הרב ז"ל אלא שנמשך בזה אחר דעת רבו ז"ל שכתב בפרק כל הנשבעין ואולי נגרר אחר מה שאמרו בכיצד הרגל קנסא קא מגבית בבבל גבי חבלות ואין זו ראיה שאינו קנס לענין הודאה אלא לענין דאין דנין אותו בבבל משום דלא שכיח כדאיתא פרק החובל ובודאי לאו קנס הוא נזק שהרי אינו משלם יתר על מה

שהזיק אלא כמה שהזיק ודברי הרב ז"ל גבי דברי הרב המשיג צריך לי עיון. ופ"א מהל' טוען ונטען נראה כדעת הר"א ז"ל שהוא חייב על הכל ושם יתבאר עוד בדין זה:

הלכה ט

אינו דומה המזיק את חבירו וכו'. משנה ובריית בהחובל (ב"ק דף צ"ב):

הלכה י

ואסור לנחבל וכו'. משנה שם:

הלכה יא

ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי וכו'. שנינו סוף החובל האומר סמא את עיני וכו' ע"מ לפטור חייב קרע את כסותי שבר את כדי וכו' ע"מ לפטור פטור ע"כ ואקשינן עלה בגמרא (דף צ"ג) מדתני הכני ופצעני ע"מ לפטור פטור אמר רב ששת משום פגם משפחה פירוש בסמא את עיני איכא פגם שהוא חסר אבר משא"כ בהכני פצעני ואמר תו אמר ר' הושעיא משום פגם משפחה רבא אמר לפי שאין אדם מוחל על ראשי איברים שלו ר' יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן תניא נמי הכי הכני ופצעני ע"מ לפטור ואמר לו הן זה הן שהוא כלאו (שבר את כדי) קרע את כסותי ע"מ לפטור ואמר לו לאו זה לאו שהוא כהן ופירוש כשאמר הן בתמיה הוא כלאו וכשאמר לאו בתמיה הרי הוא כהן. ודע שרבינו ז"ל מפרש דר' יוחנן לא קאי אראשי איברים דמתני' דלימא דטעמא דמתני' מפני שאמר לו הן כמתמיה וכדפירש"י ז"ל אלא דר' יוחנן דינא באנפי נפשיה הוא ובהכני ופצעני הוא בדוקא אבל בראשי איברים אפילו אמר הן בניחותא חייב וזהו שהזכיר רבינו בראשי איברים בדוקא אבל בהכני ופצעני ודאי הרי הן כנזקי ממון וכן עיקר ולא הביא הרב ז"ל דין המדבר בתמיה לפי שהוא פשוט: **אבל האומר קרע וכו'**:

הלכה יב

בד"א וכו'. זה מבואר בגמרא שם (דף צ"ב):

הלכה יג

האומר וכו'. שם משנה כדברי רבינו:

פרק ו

הלכה א

המזיק ממון חבירו וכו'. משנה בפרק כיצד הרגל (דף כ"ו) וכבר כתבתי פ' ראשון דאונס גמור שכתבו ז"ל שהוא פטור והרב לא חילק:

כיצד נפל מן הגג ושבר וכו'. מימרא שם בכיצד הרגל (דף כ"ו):

או שנתקל וכו'. מפורש בהמניח את הכד וכבר נתבאר דין הנתקל פרק י"ג מהלכות נזקי ממון דלפעמים שהנתקל פטור וכבר כתבתיו בו:

הלכה ג

בד"א ברשות הניזק וכו'. ממה שכתב הרב וכן אם היו שניהם ברשותן נראה שדעת הרב לפטור המזיק ברשותו אף על פי שהניזק הכניס כליו שם מדעתו ודעת הרב בסוגיא שהבאתי פרק ראשון כך הוא שהוא מפרש דלא הוה ידע ביה שלא היה מתכוין להזיקו והוא ידע ביה שהיה מתכוין להזיקו והזיקו זה את זה פי' הרב בכוונה ואז הן חייבין והוזקו זה בזה שלא בכוונה ואז פטורין זה דעת הרב ומשם הוציא דינין אלו ודעת הר"א ז"ל כדעת רש"י ז"ל כתבתיו למעלה:

הלכה ד

היה עולה בסולם וכו'. למד זה הרב מהסוגיא שבפרק אלו הן הגולין (מכות דף ז' ע"ב) ונראה שהוא גורס ואי בעית אימא הא והא לניזקין וכן נראה מתוך מה שכתב פרק ששי מהלכות רוצח ויש גורסין הא והא לגלות וכן הוא בספרינו והטעם שיהיה פטור לדעת הרב מפני שהן אונסין גמורין ואין רוח שאינה מצויה אונס כל כך:

הלכה ה

הרי שמילא חצר וכו'. ברייתא פ' המניח את הכד (דף כ"ח).

ומ"ש ואפילו הכניסן ברשות. הוא נמשך כפי השיטה שכתב למעלה דכל זמן שאינו מתכוין להזיק אפילו ברשות כיון שהוא ברשותו פטור. והר"א כתב א"א אפשר לדין זה בשלא נתן לו רשות למלאות אבל נתן לו רשות למלאות חייב, וזה נכון:

הלכה ו

שור שעלה וכו'. ברייתא שם בהמניח את הכד. **ומ"ש ברשות המזיק** לומר דאי ברשות העליון ודאי לא:

הלכה ח

שנים שהיו מהלכין וכו'. משנה פרק המניח את הכד (דף ל"א ל"ב):

היה בעל קורה וכו'. משנה שם בהמניח את הכד (דף ל"ב) והחילוק בין לנוח בין לתקן מפורש בגמרא אליבא דר"י וכן הלכתא ולשון הגמרא לפוש לנוח ולכתף ר"ל לתקן:

הלכה ט

שנים היו מהלכין וכו'. מפורש במשנה שם עם מה שנאמר בגמרא והוא בהלכות:

היו שניהם רצים והוזקו זה בזה שניהם וכו'. משנה שם (דף ל"ב):

הלכה י

אחד המזיק בידו או שזרק אבן וכו'. זה פשוט ובכמה מקומות אמרי' גירי דידיה נינהו כלומר חציו ומפרש פ"ק דב"ק (דף ג':) דאמר כיחו וניעו היכי דמי אי בהדי דקא אזלי מזקי כחו הוא:

אבל אם נח וכו'. שם באותה סוגיא דאמר בתר דנייח בין לרב בין לשמואל היינו בור:

הלכה יא

לוטש שהיה מכה וכו'. משנה פ' הכונס צאן לדיר (בבא קמא דף ס"ב:) ופי' גץ מה שנתז מן הברזל והוא שורף:

וכן הבנאי שקבל וכו'. משנה פ' הגוזל עצים (בבא קמא דף צ"ח:):

היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור וכו'. באותה משנה שם:

הלכה יב

הכובש בהמת חבירו במים או שנפלה וכו'. דין זה מחלוקת דרבינא ורב אחא בר רב פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ו ע"ז) בסנהדרין פסק כרבינא דמחייב משום דדייניגן דינא דגרמי וכ"פ הרב רבינו מאיר ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל בדינא דגרמי שחיבר:

הלכה יג

שנים שהמיתו וכו'. זה פשוט ונלמד מדין דבהמה שיזכיר עתה ומדין הכסא:

הלכה יד

חמשה שהניחו חמש חבילות וכו'. זה כתב בפירוש מה שאמרו מרבה בחבילות בפ"ק דב"ק (דף י') וזו היא גירסתו והא איכא מרבה בחבילות היכי דמי אי דבלאו איהו הוה אזלי פשיטא פי' דחייב אלא דבלא איהו נמי לא אזלא מאי קא עביד (פי') ופטור אבל רש"י ז"ל וגם בערוך פירשו מרבה בחבילות באש שהזיקה וגרסתם אי דבלאו איהו לא הוה אזלא פשיטא פי' דחייב ואלא דבלאו איהו נמי אזלא מאי קא עביד פי' ופטור ודברי הרב וגירסתו נכונה:

הלכה טו

וכן חמשה שישבו על הכסא וכו'. זה ג"כ שם ברייתא ופירש"י ז"ל דוקא בשנסמך עליהם ולא הניחם לעמוד:

הלכה טז

אדם ושור שדחפו וכו'. דברי הרב בזאת הבבא עד סוף הפרק מימרא דרבא בפרק שור שנגח את הפרה (בבא קמא דף נ"ג:) כפשטה ממש. מיהו כתב הרשב"א ז"ל זה לשונו שור ואדם לענין נזקין כולן חייבין דוקא כשדחף האדם שלא בכוונה דאילו בכוונה למה

ישלם בעל הבור שאין הדעת נותן שישליך אדם שור של זה בבורו של חבירו או ישליך טליתו באשו של חבירו בכוונה ויתחייב בעל הבור ובעל האש אלא שלא בכוונה היא ע"כ ונכון הוא:

דמי ולדות. שור פטור כי ינצו אנשים ולא שוורים ובור נמי פטור. וארבעה דברים איש בעמיתו ולא שור בעמיתו וכן בור וכבר ידעת באי זה צד חייב אף בבושת דבעינן כוונה ובאי זה צד חייב בנזק ויתר הדברים אפי' שלא בכוונה כמו שנתבאר פ"א. כופר בשור המועד ואדם פטור דה"ל חייבי מיתות שוגגין. ופיטור הבור בכל הדברים כבר נתבאר בהלכות נזקי ממון:

פרק ז

הלכה א

המזיק ממון חבירו היזק שאינו ניכר הואיל וכו'. דין ההיזק שלא ניכר שהוא פטור מן התורה מפורש בגיטין פ' הניזקין (גיטין דף נ"ג:) דקי"ל כר"י דאמר הכי כדאיתא בהלכות פרק ראשון דב"ק:

אבל מדברי סופרים אמרו הואיל והפחית דמיהן וכו'. משנה בהניזקין (דף נ"ב:) ומבואר בגמרא ובריייתא פ"ק דב"ק (דף ה'):

הלכה ב

כיצד הרי שטימא אוכלין טהורים וכו'. מבואר שם. **ומה שכתב מן היפה שבנכסיו** נתבאר פירקא קמא דבבא קמא דאמרינן כולן כאבות הן לשלם ממיטב:

הלכה ג

ודבר זה קנס וכו'. נתבאר טענה זו במימרא דר"י דלעיל (בירושלמי שם):

לפיכך אם מת זה שהזיק וכו'. מימרא בגיטין בהשולח (גיטין מ"ד:) והוא בהלכות פירקא קמא דב"ק:

וכן המזיק וכו' בשגגה וכו'. מפורש במשנה בהניזקין (גיטין דף נ"ב ע"ב) בשוגג פטור:

הלכה ד

הכהנים שפגלו את הזבח במזיד וכו'. משנה שם בהניזקין [דף נ"ד]:

וכן העושה מלאכה וכו'. כתב הר"א ז"ל א"א זה שיבוש שאפי' עשה מעשה וכו'. ובאמת סוגית הגמ' בפשטה כדבריו דגבי פלוגתא דהיזק שאינו ניכר אי שמיה היזק אי לא אמר התם מתיב ר' אלעזר העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי ליחייב ומתוך

קושיא זו אמרו כי אמרי' פטור בפרה כגון שהכניסה לרבקה וכו' ואילו למ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ברייתא כפשטה שפיר אתיא וי"ל שרבינו ז"ל סובר דהך אוקימתא עיקרית אע"ג דאתעבידא אליבא למאן דאמר שמיה היזק ולית הלכתא כוותיה. וטעמא משום דס"ל דה"ה הוה מצי למימר וליטעמיך אמאי לא קנסו בהו רבנן כי היכי דקנסו מטמא וחביריו אלא דלא אמר והרבה כמוהו בגמ' ומה שכתב הראב"ד לחלק בין זו למטמא וחביריו משום דהכא להנאתו מתכוין אטו מטמא ואינך אי הוה בהו הנאה מי מפטרי. זה נראה לי שהכריחו לרב ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל דעתו כדעת הר"א ז"ל:

הלכה ו

המנסך יין חבירו לע"ז וכו'. בחולין פרק השוחט (חולין דף מ"א) מימרא דר"נ ורב עמרם ורב יצחק דאמרי אין ישראל אוסר דבר שאינו שלו דלצעורי קא מתכוין:

וחייב לשלם. כרב דאמר הכי בהנזקין (דף נ"ב:) וכגון שהגביהו תחלה וקנאו ועדיין לא נתחייב בנפשו וכן מפורש בגמרא כדברי רבינו ז"ל:

הלכה ח

(ז-ח)

כל הגורם להזיק ממון חבירו וכו'. זה מבואר בכמה מקומות דאית לן דיני דגרמי:

כיצד הזורק כלי וכו' הזורק כלי של חבירו. דעת רבינו ז"ל לפי הנראה כך הוא שנינו שם (דף כ"ו:) אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסלקן או קדם וסלקן פטור בעידנא דשדייה פסוקי פסוק גיריה ע"כ בכיצד הרגל וז"ל ההלכות מסתברא דלית הלכתא בהא כרבה משום דסבירא ליה דלא דיינינן דינא דגרמי וכו' והרב מפרש כך זרק כלי של חבירו מראש הגג ובא אחר וסילק הכרים וכסתות שהיו תחתיו או קדם בעל הכלי וסילקן פטור הזורק דבעידנא דשדא פסיקי גיריה שהרי לא היה ראוי לישבר באותה שעה אבל בדין המסלק כשאינו בעל הכלי לא דבר רבה ואולי אף רבה יחייב אותו שבשביל מעשה נעשה כל ההיזק והרב אלפסי ז"ל כתב דלית הלכתא כרבה פירוש דבריו לדעת רבינו שאין הלכה כדברי רבה שפטר הזורק אלא אף הזורק חייב שהוא היה גורם ראשון ואלמלא זריקתו לא נשבר בשום צד הילכך כשאין המסלק בעל הכלי משלמין בין שניהם וכשהוא בעל הכלים משלם הזורק ואין בגירסת הרב או קדם הוא דמשמע הזורק ומצאתי בהלכות וקדם וסלקן או בא אחר וסלקן ודעת הר"א כפירש"י ז"ל:

הלכה ט

וכן השורף שטרותיו וכו'. פרק הגוזל עצים (בבא קמא דף צ"ח) כרפרם ודלא כרבה וכ"כ בהלכות כל הבבא:

הלכה י

וכן ראובן שהיה נושה בשמעון ומכר השטר וכו'. מימרא בהכותב (דף פ"ז) בכתובות. **ומ"ש כל מה שבשטר**, לומר אפילו לקחו במנה ושוה אלף מוציאין אלף מן המוחל וכ"כ ז"ל:

הלכה יא

וכן העושה עבדו אפותיקי וכו'. כתב עליו הר"א א"א הרב אינו פוסק כן וכו' דהתם בדחבריה קא עביד מעשה (אבל הכא אמר בדנפשיה קא עביד). ואיני יודע אם נתכוון הר"א ז"ל באמרו הרב לרב אלפס ז"ל כדרכו בשאר המקומות אם לא לפי שלא נמצא דבר בהלכות הרב ז"ל ובקצתן נמצא כרשב"ג וכיון שכן הדרינן לכללין כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו וזו משנה פרק השולח (גיטין דף מ':) וכ"ש שהדבר הכרחי כאן לפסוק הלכה כמותו דהא טעמא דידיה משום דס"ל דמזיק שעבודו של חבירו חייב ואנן דקי"ל כדינא דגרמי כ"ש במזיק זה שהוא חייב דהא אלים טפי כדמוכח בהדיא פרק המניח את הכד (דף ל"ג:) גבי שחטו בשרו מותר וכ"כ הרמב"ן וז"ל וכן הא דאמר בהשולח עשה עבדו וכו' כרשב"ג דהא דיינינן דינא דגרמי וכן נמצא במקצת נוסחי הלכות רבינו הגדול וקי"ל כרשב"ג דדינא דגרמי הוא וכן עיקר ע"כ ואלו הן דברי רבינו. ודע שהמחלוקת הזה אינה אלא באפותיקי מפורש שאם מת אינו גובה משאר נכסים וכששחררו נחלקו אבל באפותיקי מפורש סתם פשיטא דמשחרר חייב שהרי אפילו מת גובה משאר נכסים בנימוקי הרשב"א ז"ל וכ"נ מדברי רבינו פרק י"ח מהלכות מלוה ולוה:

וכן הדוחף מטבע חבירו וכו' וכן הצורם אזן פרה וכן המרקע מטבע חבירו. שלשתן פטר בהן רבה בהגוזל עצים (דף נ"ח) משום דלית ליה דינא דגרמי אבל המפרשים כתבו דלדידן בכולהו חייב וכן דעת ר"ח והלכות ויתר הפוסקים ז"ל:

הלכה יב

הזורק כלי מראש וכו'. זו מימרא פסוקה פ' כיצד הרגל (דף כ"ו:) ומתוך לשון רבינו נראה שהזורק חייב אם הכלי אינו שלו וכ"מ מתוך מה שכתב למעלה וכן עיקר:

הלכה יג

שור שהיה עומד וכו'. דין זה מפורש סוף פ' החובל (בבא קמא דף צ"א:) ודעות אלו שכתב הרב ז"ל אם הוא דבר קצוב או למראית העין סברות הם כתובות בהלכות ורי"ף ז"ל הכריע דעת האחרון שהוא דבר קצוב וכתב הרשב"א ז"ל ומ"מ לא מגבינן ליה בבבל דהא אמר לעיל דלא עבדינן שליחותייהו בכל מידי דלא חסריה ממונא אבל אי תפס לא מפקינן מיניה ע"כ. וכבר ביאר הרב ז"ל דינים אלו פ"ה מהלכות סנהדרין:

הלכה טו

שמין למזיק בידו וכו'. זהו לשואל האמור פירקא קמא דבב"ק (דף י"א) ובפ' השואל במציעא (דף צ"ו וצ"ז) ואיתא בהל':

כיצד הרי שהרג בהמה וכו'. פשוט הוא:

הלכה טז

כשגובין את הפחת וכו'. מפורש פ"ק דב"ק (דף ה') כולן כאבות הן לשלם ממיטב ודין המטלטלין שם נתבאר פסק כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע וכן בהלכות:

וכן האונס ומפתה ומוציא שם רע. שלשתן נתפרשו בההיא דכולן כאבות הן לשלם ממיטב:

הלכה יז

כל המזיק ממון חבירו וכו'. מפורש בסוף הכונס (בבא קמא דף ס"ב):

הלכה יח

כיצד לקח כיס חבירו וכו'. זה מעשה שם ההוא גברא וכו'. **ומה שכתב נשבע**, סמוך לזה הוא שם משתבע ושקיל: **והוא שיטעון דברים שהוא אמוד וכו'**. מפורש שם:

אבל אם אין דרכו וכו' כיצד הרי שחטף חמת וכו'. מתוך דברי רבינו ז"ל נראה שהוא סובר דבעיין דגמ' גבי ההוא גברא דלעיל דסלקא בתיקו היא בדבר שידוע שאין דרכו להניחו שם וזה טוען שהניחו שם והלה הזיקו ומשום דסלקא בתיקו פסק הרב שאם תפס אין מוציאין מידו כדרכו בכל התיקו האמורין בגמ' אבל יתר המפרשים ראיתי שפירשו השאלה אותו הענין הנזכר באותו מעשה אם היה ראוי להניחו שם אם לאו אבל פשוט הוא שאם אין דרכו שאינו נוטל בשום צד ודברי רבינו ז"ל נראין דמשמע דלא ליבעו דרך בני אדם כיצד הוא כיון דלישיילינהו לאינשי אבל לשון הגמ' נראה כדברי האחרים דקאמרי מימנעו אינשי וכו' ומ"מ אם יש עדים שאותו דבר שהוא טוען היה שם אע"פ שאין דרך להניחו גובין מן המזיק וכו' ונותנין לניזק בלא שבועה כך העלה הרשב"א ז"ל בזה שלא כדברי התוספות:

הלכה יט
ידע המזיק שהכיס היה בו וכו'. דין זה יתבאר פ"ה מהלכות שאלה ופקדון בארוכה טעם המחבר והרב המשיג:

פרק ח

הלכה א
המוסר ממון חבירו בידי אנס חייב וכו' מן היפה שבנכסיו וכו'. פירוש בקרקע אבל מטלטלין כל מידי איקרי מיטב כמה שכתב למעלה והדין מפורש פרק קמא דב"ק (דף ה') גבי הא דאמר כולן כאבות הם לשלם ממיטב ואי מסור לא הוה משלם ממיטב לא הוה מקשינן ליתנינהו בהדי הנך דמשלמי ממיטב ותו דכל שכן הוא ממטמא ומדמע דהיזק שאינו ניכר נינהו ומשלם ממיטב כמו שמפורש שם:
ואם מת גובין מיורשיו כשאר וכו'. פירוש שאין זה היזק שאינו ניכר שפטרו חכמים את היורש כדאיתא לעיל ובגמרא פרק הגוזל בתרא (בבא קמא דף קט"ז קי"ז) משמע דדינא הוא מסור ולא קנסא וכ"כ רבינו האי והרמב"ן והרשב"א ז"ל:

הלכה ב
בד"א בשהראה המוסר מעצמו אבל אם וכו'. כל אלו הבבות עד בעלי דינין וכו' הם בביאור בהלכות הרב שם פרק הגוזל בתרא ונחלקו בקצתן המפרשים ז"ל גם הרב המשיג חלק עליו וראיות ההלכות נכונות ביותר וכן העלה הרשב"א ז"ל ועוד הוסיף בה דברים ואמר באנסוהו להביא והביא שהוא חייב ה"מ אם אותו הממון אינו במקום שיד האנס שולטת בו אבל אם אותו ממון במקום שיד האנס שולטת בו אפילו אינו רואהו כל שיכול לחפש ולמצא פטור ובודאי ברואהו ויכול ליטלו מפורש שם בגמ' וזה נכלל במ"ש רבינו ז"ל אבל אם אנס שאנס ישראל עד שהראהו וכו' וכ"ש הוא במה שהאונס רואה כבר או ידו שולטת בו שזה המביא פטור כדברי הרשב"א ז"ל ועיקר:

הלכה ה
בעלי דין שהיתה ביניהם וכו'. מעשה שם פרק הגוזל בתרא ופסק כרבא:

הלכה ו
מי שנתפס כו'. ירושלמי פ' הגוזל בתרא ופרק בתרא דכתובות ריב"ל אמר אין לך אדם נתפש על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת ע"כ. ואע"ג דמשמע התם דרב פליג עליה פסק כריב"ל ופירוש ארנון ארנונא האמור בגמ' בבלי ופירושו סעודה וארוחה ומשאת. ונ"ל דטעם אלו מפני שמחוקי המלך למשכן מחמת דברים אלו איש על חבירו

וא"כ אינו בדין שיפסיד זה ואולי זהו שאמרו פרק הגוזל (בבא קמא דף קי"ג:) דבר מתא אבר מתא מיעבט אלא שאין נראה כן מלשון הגמרא שם ולא כן פירשו ז"ל ואפשר לומר שכיון שהם חוקי המלך וזה פרעם חייב לשלם אפילו לקחם המלך מזה שלא כדין ואצ"ל אם לקחם המלך מזה כדין מחמת חבירו שחבירו חייב לשלם כאותן שבפרק הגוזל וגולגולת אחת מהן כמו שפירשו שם רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל דהיינו כרגא דשתא האמור שם:

הלכה ז

מי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו כגון וכו'. זה בעיא פרק הכונס (בבא קמא דף ס"ב) עשו תקנת נגזל במסור וכו' בעיא ולא איפשיטא ופירשה הרב אלפסי ז"ל בשיש עדים שמסר והפסידו אלא שלא ידע כמה ופסק רבינו ז"ל כדרכו בכל תיקו האמורים בגמרא ומתוך מה שכתב והמוסר כופר במה שטענו נראה שהוא סובר שאם המוסר אינו כופר אלא אומר איני יודע שהלה נוטל בשבועה מיהת וכן דעת ר"ת ז"ל ויש חולקין:

הלכה ח

אין משביעין וכו'. זה דבר פשוט כתבו הרב:

אבל המוסר וכו'. גם זה פשוט ומבואר:

הלכה ט

אסור למסור וכו'. **ואפילו רשע וכו' ואפילו מיצר לו וכו'**. נתבאר זה פרק קמא דגיטין (דף ז') [דשלח ליה מר עוקבא לר"א וכו'] והביאו הרב בהלכות בהגוזל וכתב שמעינן מיניה דאפילו במקום צער אסור לממסר בר ישראל בין בגופו בין בממונו:

הלכה י

מותר להרוג וכו' ומתרין לו ואומרין לו וכו'. זה נזכר במעשה הנזכר פרק הגוזל בתרא (בבא קמא דף קי"ז) ההוא גברא דהוה בעי אחוויי תבנא דחבריה [אתא לקמיה דרב] א"ל רב לא תחוי ולא תחוי א"ל מחוינא ומחוינא יתיב רב כהנא [קמיה דרב] שמטה לקועיה מכאן למד הרב ז"ל וכן מאותו מעשה דרבי שילא דפרק הרואה (ברכות דף נ"ח) אלא שאותו מעשה היה במוסר הבא למסור נפשות וההוא נמי בעי שיתרוהו כדאיתא פרק ראשון מהל' רוצח והוא שיש פנאי ורבי שילא אפשר שהזהירו או שלא היה פנאי:

הלכה יא

עשה המוסר וכו'. דעת הרב ז"ל ונכון הוא שהרי לא מצינו היתר בגמרא אחר מעשה עוד נראה לי כעין ראיה מרודף אחר חבירו להרגו שניתן להצילו בנפשו וכן רודף אחר הזכור ואחר הנערה המאורסה כולן קודם מעשה נהרגין אחר מעשה אין נהרגין אלא בב"ד

ובעדים ובהתראה כדאמר התם נעבדה בהן עבירה אין מצילין **אותם ומה שכתב אלא שהוחזק** משום דבהוחזק היינו ברייתא דאין מעמידין האפיקורוסין והמסורות מורידין ולא מעלין:

וכן כל כו' ואסור לאבד ממונו של מסור. זה מחלוקת דאמוראים סוף הגוזל ופסק כפסק ההלכות:

הלכה יב

רודף שהיה וכו'. דינים אלו מימרא פשוטה בהגוזל (קי"ז:) ובהלכות ואיתא בסנהדרין (דף ע"ד):

הלכה טו

ספינה שחשבה וכו' שהמשא שבה וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל א"א אין כאן לא מלח ולא תבלין וכו' ודין זה שמטיל לים אע"פ שהטיל מאיש אחד מחשבין על כולם [לפי משאם] כדאיתא בגמרא ע"כ. כתב הרב עובדא דחמרא אשר ממנו יצא הדין אל רבינו ז"ל ואמר שאינו דומה ולא כתב הטענה וזהו תימה איך ידחה הרב דברי רבינו ז"ל בלא טעם וראיה. ועתה אפרש. גרסינן בפ' הגוזל (בבא קמא דף קי"ז:) ההוא גברא דאקדים ואסיק חמריה למברא קמי דסליקו אינשי במברא קא בעי לטבועי אתא גברא מלח ליה לחמרא דההוא גברא ושדייה לנהרא וטבע אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי הא מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל מעיקרא רודף הוה רבה לטעמיה וכו' ובההיא פ' גרסינן (דף קי"ז:) ת"ר ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטבעה והקלו עליה ממשאה מחשבין לפי משוי ואין מחשבין לפי ממון וכו' ושתיהן בהלכות וכבר כתב רבינו דין זה דברייתא כלשונה פ' י"א מהלכות גזילה ואבידה ומתוך דבריו נ"ל שהוא מחלק בין זו לזו דההיא דוקא עמד עליה נחשול שהוא צער כבד מגלי הים ואין הספינה טעונה יותר מדאי אלא להשקיט שאון גלי הים הם משליכים על צד זה אמרו מחשבין לפי משאוי וכמה פעמים יקרה זה ליורדי הים ומ"ש כאן הוא כשהים מתנהג כדרכו אלא שהספינה טעונה יותר מדאי שאחד או שנים מהם טענוה ואז המשוי כרודף והיינו עובדא דחמרא וזה חילוק מבואר ודברים של טעם הן ואין קדירת הרב חסרה לא מלח ולא תבלין: **סליקו להו הלכות חובל ומזיק בס"ד**